

BUTLLETI

DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Any II

Juny 1977

N.º 6

No voldríem pecar de cofois, o de triomfalistes com ara se'n diu, però ens sembla que la petita llavor que vàrem sembrar, amb el Grup d'Estudis Sitgetans, va pel camí de tornar-se arbre.

En ocasió de la darrera trobada amb els amics de les altres poblacions penedessenes, vam presentar-los la nostra recent edició de l'«Assaig històric» de Llopis i Bofill. Cal dir-ho clar i net: rebérem la més entusiasta felicitació dels nostres companys. Aquest Grup de Sitges s'ha revelat ja com un dels més eficaços de tot el Penedès.

No som nosaltres sols, però, els que ens hem posat de ple a la feina. El dia 15 d'aquest mes de maig es constituí formalment, a l'ombra del castell de Sant Martí Sarroca, l'Institut d'Estudis Penedessencs, organisme superior que aplegarà tots els grups de la comarca, i per al qual nosaltres havíem bregat des del primer dia. Ara sí que entre tots ho farem tot.

Hi ha un lligam entre Sant Martí Sarroca i Sitges. Evoquem-lo, en ocasió d'aquest 15 de maig. El devem a Sibilla de Fortià, muller, i ja vidua, del rei Cerimoniós, i ho conta així Josep M. Roca, el biògraf de la «reina empordanesa»:

«El diumenge dia 30 de desembre de 1387 (any de la Nativitat), a hora de prim son, abandonà el palau i fugí al lloc de Sitges, acompanyada dels parents i servidors fidels... A punta d'alba, en Jaume Pallarès s'apressà a perseguir-los. Els fugitius romangueren a Sitges tres dies i dues nits, per anar-se'n devers el castell de Sant Martí Sarroca, del qual era senyor i mestre mossèn Bernat de Fortià.»

Esquema històric dels sis anys napoleònics a Sitges

1808

I

REVOLTA I RESISTÈNCIA

Josep Carbonell i Gener

En la narració precedent de la vida política a Sitges durant els dies de Lluís Soler i Sagarra (1), hem passat volant pels sis anys napoleònics a Catalunya en la part que correspongué a la nostra vila; dels quals sis anys, no hem fet altres referències que les pertocants al personatge, la vida pública del qual glossàvem. És clar, però, que no se'n pot deixar fet un tan escàs esment, en els cinquanta anys que formaren els, per Sitges i per la història general, tan extraordinaris darrer quart del segle divuitè i primer del dinovè. D'aquests sis anys, fins ara se n'ha sabut ben poca cosa; però després d'algunes investigacions afortunades en diversos llibres parroquials i papers de l'Arxiu Històric Municipal de Sitges, se'n pot avui articular un relat bastant més extens.

L'escassa cosa que diem sabuda fins el present, és tot el que don Joan Llopis i Bofill va escriure dels anys 1808 a 1814 en les nou pàgines del seu ASSAIG HISTÒRIC DE LA VILA DE SITGES (1891), compreses

entre la vuitanta-una i noranta, i alguna nova més publicada pel reverend Pau Ferret a L'ECO DE SITGES, en els dies del seu vicariat a la vila. Potser Frederic Camp, nebot de don Joan Llopis i que fou a Catalunya un tot donat als estudis napoleònics, també hi hagi afegit alguna cosa més, la qual, però, ara no tenim present.

Més primers de notícies, en l'ASSAIG de don Joan Llopis, els tres primers d'aquells sis anys, el que en diu no té tampoc major suport bibliogràfic que la BARCELONA CAPTIVA, del pare Ramon Ferrer, la HISTÒRIA DE LA GUERRA DE LA INDEPENDÈNCIA, d'A. Blanc, i la GAZETA EXTRAORDINARIA MILITAR I POLÍTICA DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA, del 20 de maig de 1809, pel que fa referència a una arriscada comesa del sots-tinent de la guarnició de Tarragona, Macari Dolagaray, el qual, el 13 de març i amb l'ajuda dels veinats respectius, s'havia emportat de Vilanova i de Sitges per mar, l'artilleria i les municions que ambdues viles

encara tenien i que riscaven de caure en mans de l'envaïdor.

Desorientació política general i revolta rural, característiques de l'any 1808

De l'any 1808, Llopis només esmenta el trasllat el dia 15 de maig de la venerada imatge de la Mare de Déu del Vinyet a la parròquia de Sitges. Però no en retreu el context de sotzobre general i popular ebul·lició revolucionària que degué determinar-lo. L'arribada a Barcelona, el mes de febrer, de la divisió francesa Duchesme, el voler aquest general «aliat» —de la França napoleònica aliada de les Espanyes borbòniques— tenir la mà en el govern de la ciutat i els fets hostils que en resultaren, motivaren que Sitges, immediata per mar i pel camí de les costes a la capital, es farcís de l'exode de famílies barcelonines, desitjoses de posar-se a redós de les calamitats públiques entre les quals ja es trobaven i les pitjors que per a més endavant temien. (F. Camp, *CONTRIBUCIÓ A L'ESTUDI DE L'ADMINISTRACIÓ DE BARCELONA PELS FRANCÉSOS* (1808-1814). Escola Salesiana d'Art Tipogràfic. Barcelona, 1920. J. Mercader, *BARCELONA DURANT L'OCUPACIÓ FRANCESA* (1808-1814). Consell Superior d'Investigacions Científiques. Madrid, 1949.) Aquesta fou per Sitges la primera conseqüència de la invasió napoleònica, de la qual, dins l'ordre cronològic de la present relació, n'apareixeran les proves.

Al malhumor general, protesta soterrània i fins conspiració barcelonines pel que anava esdevenint a la capital, succeí l'alçament rural català contra el secular envaïdor i rosegador del sòl i de l'esperit patris, qual propòsit polític actual no era altre respecte als catalans, que el de sempre: incorporar Catalunya a França per allò que era terra carolíngia i per tant, que a l'imperi carolíngi que Napoleó tractava de reconstruir, havia de pertànyer. I d'aquest alçament rural i de l'esperit revolucionari que l'animava, Sitges en tingué prompta coïncidència. El 7 de juny fou el fet dels sometents de Manresa, d'Igualada i d'Esparraguera al Bruc, contra una divisió francesa d'uns mil cinc-cents homes d'infanteria i cavalleria, camí d'una o altra de les dues primeres viles esmentades; amb tal fúria l'atac, que obligaren els francesos a retrocedir. Els anteriors dies 5 i 6, Vilafranca havia hagut d'allotjar una altra divisió francesa forta d'uns vuit mil homes d'infanteria, mil dos-cents de cavalleria i un bon tren d'artilleria, els quals, sota el comandament del general Chabran, anaven vers Tarragona i València. I ja fos que la inanitat del sometent de Vilafranca, acovardit, potser, pel nombre de francesos, i l'actitud passiva de les autoritats vilafranquines, obligades a rebre, amb honors municipals i tot, als caps de la divisió, hagués escandalitzat i exaltat els sometents triomfants del Bruc, el fet fou que, d'ells, uns vuit-cents homes, capitanejats per un tal Josep Marimon, «estudiant de Sagrada Teologia, quelcom geperut i petit

savi de Barcelona, ordenat de les quatre ordres menors», es congregaren a la Granada del Penedès per caure sobre Vilafranca, amb ànim decidit de matar a diversos principals de la vila, la qual llista portaven i amostraven. (Manuel Benach i Torrents, *EL CORREGIDOR LLUÍS FREIXES I LA GUERRA DEL FRANCÈS A VILAFRANCA*. Vilafranca, 1968.) I ho feren: el dia 8 «robaren, incendiaren i mataren» a mansalva a més d'un ric terratinent, al governador corregimental, Joan de Toda, que Marimon va traure de la casa on s'havia amagat al carrer agafant-lo pel braç, a la seva muller, afusellada al jardí de la seva pròpia casa, al secretari del corregiment, Joan Garrigó, i a l'alcalde major, Josep Guixer, el qual no trobaren a casa, el descobriren, però, a Monistrol de l'Anoia vestit de frare, i allà morí, el dia 10 de juny, sense contemplacions. El 9, l'endemà, doncs, del gran desori revolucionari de Vilafranca i el mateix dia de l'atac dels paisans de l'Arboç a les tropes del general Chabran, que de les envistes de Tarragona tornaven a Barcelona, i la matança del veïnat i incendi de l'Arboç pel francès, vingué a Sitges, «en carros i galeres, lo sometent de Vilafranca. Forçaren l'Ajuntament perquè los lliurés dos canons amb tots los arreus corresponents: bales, metralla, pólvora i, a més a més, armes curtes. Feren una crida manant que tothom es posés ESCARAPELLA VERMELLA. El mateix havien fet a Vilafranca. Se feren donar totes les assistències sens satisfer cosa alguna. Feren tocar a sometent i demanaren los subjectes que lo poble tingués de mal ull, expressament a Josep Bori, afavorit del Corregidor de Vilafranca i son secretari, que lo dia anterior havien mort de modo alevós i inhumà. Se'n anaren a les quatre de la tarda sens haver causat dany algun, gràcies a Déu, en res, no obstant la cridòria i terror». (Anotació parroquial trobada i publicada a L'ECO DE SITGES pel reverend Pau Ferret.)

No; aquella tarda l'acció dels exaltats sometents no tingué a Sitges més dissortades conseqüències. Fins el 2 de juliol, en qual dia fou sepultat «en lo fossar comú de la parròquia lo cadàver de don Ferran de la Fuente, ajudant militar de la Matricula de Sitges, natural de la ciutat de Zianumen, Biscàia —la denominació Vitòria, escrita anteriorment, fou borrada— fill de don Ferran de la Fuente i Isabel Arnay, conjuges, marit de dona Gertrudis López, de Cartagena, lo qual, de edat cinquanta anys, fou assassinat per una partida de revolucionaris en la casa de don Josep Dalmau i Falç —cosí dels Llopis, hereu i successor universal, per la seva mare, de don Josep Bonaventura Falç— veïna de la seva habitació, en la qual se havia escondit». (Arxiu Parroquial, *LLIBRE D'ÒBITS*, f. 246.)

No sabem d'altres víctimes a Sitges de les partides de sometents incontrolats i altra gent maligna que terroritzaven les poblacions del Penedès. Josep Bori, que els sometents vilafranquins havien cercat a vila per l'amistat i la predilecció que li tenien el corregidor Toda i el seu secretari Garrigó, degué

fugir vers Tarragona on l'any 1810 executava encàrrecs del nostre Ajuntament. Però sí sabem que l'angoixa de l'anòmala situació preocupava les autoritats superiors de Catalunya i les municipals de Sitges. L'11 de juliol, Igualada (de seguida veurem el perquè d'Igualada) escrivia a Sitges: «La Junta Suprema de Govern del Principat (també aviat sabrem més d'aquesta Junta) té entès, que alguns sometents i altra gent, sota pretext d'acusar d'espies i sospitosos tota mena de persones, sense altre fonament que llur caprici, cometen diversos excessos, roben, atropellen i fins assassinen, crueltats que ja no comet ni el mateix enemic, i m'ordena la dita Superioritat que faci entendre a les Justícies, Ajuntaments o Junes de Govern dels pobles, que vigilin aquest particular o donin les més estretes ordres a llurs sometents i veïns, perquè no es cometin tals excessos i prenguin immediatament al contraventor o contraventors i me'ls portin, per tal de, confirmat el seu delictes, lliurar-los a la dita Suprema Junta, la qual disposarà el càstig rigorós de què s'hagin fet mereixedors». I el 19 també de juliol, era Sitges la qui deia a Igualada que, «*trenta homes permanents bastarien* per a corregir la vexació que sofrien els pobles de llurs sometents i el que sofreix aquesta Vila amb el major nombre que hi són destinats i per a cooperar a la tranquil·litat i bona harmonia i castigar i prendre en cas necessari a certs malèvolos perturbadors de la quietud pública o fomentadors de la discòrdia, amb comissió àmplia per a tal objecte que portessin de Vostra Senyoria». (A. H. M. de Sitges. DOCUMENTS de 1808.)

El corregiment de Vilafranca

La mort —l'assassinat— de les autoritats corregimentals vilafranquines i el continuat extremisme de part dels seus sometents, deixà, com acabem de veure, el Penedès a mercè de l'anarquia. Per a obviar incontinent la tan anòmala situació, la Junta Suprema de Govern del Principat establert a Lleida en oposició a l'autoritat mediatitzada pels francesos de Barcelona, decidí, tot just constituïda, traslladar interinament la capital del corregiment a Igualada i confiar-ne el governament a la Junta igualadina i les seves autoritats. Així ho féu saber el 23 de juny per vereda arribada a Sitges el 28, «don Antoni Roca, capità dels Reials Exèrcits de S. M. i comissionat de la Junta Suprema de la ciutat de Lleida», a la Justícia i Regidors de Sitges. «La Junta Suprema del Principat —els deia— establert a la ciutat de Lleida, en ofici del 21 del mes actual, mana circular per tot el corregiment haver acordat que aquesta Vila d'Igualada *s'entengui interinament cap del corregiment i autoritzada com a tal.*» I d'Igualada vindran a Sitges en endavant, fins i tant que la situació del corregiment s'aclareixi, les ordres governamentals.

Es clar: als principals vilafranquins, aquest traspàs a Igualada, ni que fos interí,

de la capitalitat del corregiment, no els caigué gens bé. I en mig de la tribulació en què es trobaven, «congregats en la casa de don Ramon d'Alzinelles, cavaller de Sant Pere de Riudebitlles», elegiren una Junta i delegaren immediatament a la Suprema de Lleida el diputat que els representés: don Manuel Barba i Roca, «figura d'un relleu formidable», entre les personalitats vilafranquines del moment. (Benach, o. e.)

Tampoc les autoritats barcelonines superiors al dictat del general Ducheisme es desentengueren del que havia passat al corregiment penedessenc i nombraren per a succeir al corregidor Joan de Toda al notable vilafranquí Josep Freixes, regidor perpetu que era de Vilafranca, home admirable que s'havia jugat la vida davant dels sometents revoltats per a salvar la del seu predecessor i que estava disposat a tot per a evitar noves extremitats delirants. Mals electors tingué, però, i mala fi la seva l'any 1810, quan Vilafranca, tan mal situada estratègicament entre Barcelona i Tarragona, fou escenari d'un xoc entre les forces espanyoles lleials i les franceses de la ciutat comtal. No sembla, però, que aquest nomenament de Josep Freixes per a corregidor, s'hagi arribat a fer efectiu. Almenys, dels papers vilafranquins conservats a l'Arxiu Històric Municipal de Sitges, cap en els dos anys que a Freixes li restaren encara de vida, no porta la seva signatura i sí, en canvi, la de l'alcalde major Gabriel Hernández, del secretari de la Junta, Lluís Cases i Pometa, del vocal Sivillà i algun altre. I això és de creure, sabent com se sap, que fou el mateix Freixes qui, el 13 de juliol va escriure a un seu amic P. Jaume, de Barcelona, que, a Vilafranca, «tenim necessitat d'un governador de talent i energia i havia pensat que lo germà de don Ramon d'Alzinelles, capità dels lleugers de Catalunya i resident a Barcelona, reuneix aquestes circumstàncies. Com ara los militars prenen part en l'actual guerra, tal vegada acomodaria aquest partit a l'esmentat senyor i en est cas *nosaltres ho procurariem sens que dit senyor hagués de fer gestió alguna...*» (Benach, o. e.) Les gestions pel nomenament prop de la Junta Suprema del Principat, les degué fer el diputat Barba del corregiment vilafranquí; i a Sitges, la primera vegada que en una vereda ve esmentat el nom de don Josep d'Alzinelles, encara no, però, com a governador, és del 13 d'agost de 1808. (Suposem, però no ho hem comprovat, que aquest don Josep d'Alzinelles era el mateix que posseïa a Sitges la casa i les terres del Clos, al cor de la vila actual, entre el carrer de sant Francesc de Paula, el Cap de la Vila i Jesús fins a les Tàpies, i, per dalt, l'hort gran, al límit del ferrocarril d'avui.)

Aclarida que fou, en tot o en part, la situació vilafranquina, la Junta Suprema del Principat, en sessió del 6 de juliol va resoldre tornar a Vilafranca la capitalitat del corregiment, amb merma, però, del districte d'Igualada, que així s'independitzava de Vilafranca. Heus ací de com Sitges en fou innovada.

«Primo, que la Vila d'Igualada, per les seves particulars circumstàncies i mèrits, formi un Partit independent, amb els llocs de l'antic partit o districte.

»Segon, que per a la formació dels terços de miquelets, el comandant militar i la Junta de dita Vila extenguin la seva jurisdicció a tots els llocs i Viles del Corregiment de Vilafranca que tenen llur oficina d'Hipoteques en dita Vila d'Igualada, excepte la Vila de Sant Sadurní d'Anoia, i executin en ella les ordres d'aquesta Suprema Junta relatives a tal objecte, inclòs el Reglament de 28 de juny de l'any en curs sobre el cobrament de les contribucions.

»Terç, que per tot el demés, el Governador i Justícies de Vilafranca segueixin en el govern de les Viles i llocs expressats en l'anterior capítol i en l'exercici de la jurisdicció civil i criminal, en els termes que la tenien en els dies de la proclamació del senyor don Ferran VII.

»Quart, que els miquelets i cabals que hagin enviat a Igualada els pobles compresos en el capítol segon, s'enviïn a Vilafranca, a disposició de la seva Junta Governativa, per a la més expedita execució de les ordres d'aquesta Superioritat.» (A. H. M., de Sitges.)

Establir aquesta nova organització corregimental, no ha estat cosa de pocs dies. A Sitges, les ordres hi seguien venint d'Igualada: de «don Antoni Roca, Capità dels Reials Exèrcits i President de la Junta» de la ciutat, i ara, a més a més, segons es llegeix, «Comandant de l'ala dreta de les forces de Tortosa, Tarragona i Vilafranca». De Vilafranca, però, el 1.er de setembre fou enviada a Sitges una nova vereda encapçalada com l'anterior amb el nom i prou de don Josep d'Alzinelles, sense especificar ni la seva graduació militar ni cap càrrec que li correspongués. I així en altres veredes successives, fins el 12 d'abril de 1809, que al nom el succeeix la graduació, «Tinent Coronel dels Reials Exèrcits», i el càrrec de «Governador» —cal entendre del corregiment— i «Comandant General de la Divisió de Llobregat i Penedès». La Junta d'Igualada ha cessat de trametre veredes a Sitges el 24 de novembre de 1808, que és la data de la darrera.

L'altre perill, la invasió, l'ocupació francesa

A la temença del municipi, dels veïns i refugiats de Sitges per l'anarquia interna, s'hi afegia encara la de veure's tot d'una subjugats per l'ocupació francesa i haver de viure sota l'ègida i els excessos de l'exèrcit gavatx. Car, si la posició de Vilafranca, en la pugna que començava, era més que més compromesa, trobant-se, com se trobava Vilafranca, a l'entreforc de camins entre Barcelona i Tarragona —lliure aquesta de moment de francesos— per El Vendrell, i Barcelona i Lleida per Cervera, no ho era menys la de Sitges per mor de la mar i el camí de les costes que a Sitges menava al llarg del litoral del nostre terme. Què s'esdevindria quan un i altre contendent —l'espanyol lleial a Ferran VII i a la dinastia dels Borbó, i el

francès del doble objectiu d'anexionar Catalunya a l'Imperi napoleònic —a França— i instaurar una dinastia napoleònica a Espanya— tinguessin forces suficients per a enfrontar-se i decidir en grans accions la sort d'una o altra política? De moment, les forces regulars espanyoles que s'han pogut sotraure al domini de l'exèrcit francès a Barcelona i les irregulars de sometents, fan mans i mànegues per a que sigui efectiva la que en diuen *línia del Llobregat*, la qual contingui al límit d'aquest riu tota la possible acció expansiva francesa terres avall de Catalunya. Mes, àdhuc això, que seria molt, obtingut, no restava el perill de veure'l iniciar per mar —per Sitges— el pujar terres amunt del Penedès, caure sobre Tarragona i, remuntant encara camins, arribar a Lleida? A Sitges, aquesta possibilitat ha estat temuda i en allò que la vila pogué, vigilada. El 19 de juliol de 1808, l'Ajuntament o Junta de Govern de la vila, deia a l'autoritat d'Igualada que, «tota la gent de miquelets d'aquesta Vila i altra de sometents de pobles circumveïns són a les costes de Garrraf, per ésser lloc en el qual s'ha d'evitar la invasió de l'enemic; lloc interessantíssim, en particular en l'estació present, que es troben les fragates angleses cap a Mataró». Diu més, però, el document i ens sembla bo reproduir-ho. El camí de les costes que, com Sitges mateix, calia vigilar, «té dues llegües i mitja i per ell precisa una força que no baixi de *dos-cents cinquanta homes*, els quals, ben equipats, puguin impedir el pas d'enemics». I el que seria millor, continua encara l'Ajuntament, «que el cordó cobris els punts de Begues a mar, i així se sosseguessin els ànims d'aquesta Vila i pobles comarcans, els quals, per llur situació es troben exposats a una invasió».

Es veu per altre document municipal del 20 d'agost, que l'autoritat d'Igualada, per a satisfer les indicacions que l'Ajuntament o Junta de Govern de Sitges li havia fet referents a la pau interior i al perill d'invasió, instal·là a la vila la 10.ª Companyia de Miquelets —cent-disset homes— sota el comandament del capità don Antoni Font i Grau, a compte, però, el sosteniment dels seus components, de la vila. Cosa impossible en els mals moments que l'economia local travessava. I el document en el qual l'Ajuntament ha exposat aquest impossible, descriu, també, la situació econòmica de Sitges com segueix: «Sitges —diu— no pot suportar la despesa de la manutenció dels cent-disset homes i els seus oficials. La Vila es troba faltada de subjectes rics que tinguin cabals per a avançar al Comú en qualitat de reintegrables. Aquesta feblesa econòmica, debuda principalment als molts contratemps soferts en la passada guerra contra Anglaterra, té la Vila quasi del tot paralitzada, puix que, composada quasi bé tota de comerciants mariners, com sigui que els ex enemics tenien bloquejades totes les mars, no els fou possible continuar el comerç ni obtenir la doble correspondència establerta amb les Amèriques on es troben bona part dels seus homes i d'on treien la major part dels bene-

ficis per a llur subsistència i gir; la majoria de les naus que feien la carrera foren apresades d'imprevist en la guerra contra la Gran Bretanya, cosa que deixà les famílies dels dissortats comerciants en una summa necessitat. I els hisendats, tot el que els produeixen les terres en les actuals circumstàncies, al preu dels vins avui dia, tot just els arriba per a seguir cultivant-les; o sigui, que Sitges es troba submergida en la major indigència per manca de recursos».

Tan mateix, cent-disset homes a mantenir per temps la durada del qual no se sabia, havia d'ésser molta despesa. Del 17 de juny al 8 d'agost, els rebuts del capità Antoni Font i els del forner, pujaven ja mil quatre-centes seixanta-tres lliures. Si, almenys, deia Sitges a Igualada, «manessiú sostenir els setanta-dos homes excedents dels nostres als pobles que els han enrolat, dient-los d'ofici que, d'immediat, ens facilitin els cabals en ordre al servei de pa i demés pels seus homes, no ens seria tan sensible la despesa. Vostra Senyoria no ignora les obligacions crescutíssimes que ha tingut ja la Vila des

del nou govern, pels sometents, miquelets, expedicions i altres que s'han ofert per la causa, com ho acreditaran les credencials que per elles actualment s'estan formant; les quals, ja pugen una suma considerable i per les quals ha estat precis exhaurir tots els recursos».

És curiós observar que, el que Sitges demanava, estava més d'acord, tot i potser ignorar-ho puix que no se'n feia cabal, que no pas la disposició d'Igualada, amb la que havia dictat la Suprema de Lleida (que primer s'intitolà Suprema i després Superior) el 21 de juny, en dir, referint-se a miquelets, «que fossin els mateixos pobles els que curesin de llur manteniment i armament, fins que s'haurà organitzat el ram d'Hisenda, en relació a l'acoblament de cabals destinats a ambdós objectius». (A. H. M., de Sitges, DOCUMENTS de 1808.)

(1) AFANYS I DESENCÍS DE COSA PÚBLICA, en curs de publicació a «L'ECO DE SITGES».

La vaga de l'any tretze en el ram del calçat

Quan Sitges, que en aquella època tenia uns cinc mil habitants i que pràcticament l'economia tenia la seva base en aquesta indústria, ja que l'exportació de vins havia minvat molt per causa de la fil·loxera que arruinà les vinyes; devia produir un fort xoc, tan en les famílies com en la dita economia local, la llarga vaga de les fàbriques de calçat, llarga ja que es perllongà durant sis mesos.

La causa es produí a la fàbrica «Bartés

Hermanos y Cía.» dita normalment de «can Bota» (1), degut a que un encarregat d'una de les seccions, Josep Rallo, insultà a un obrer de paraula i fins i tot «arribant a les mans». Segons el manifest titulat «Al pueblo de Sitges» que edità (27 de gener) la «Sociedad de Constructores de Calzado» (2), aquesta conducta del dit encarregat era la seva manera de fer habitual. Denunciat aquest fet a l'Empresa, de moment, aquesta, atemperà la situació dient que l'obrer agraviat

era nou a la Casa i prometé que el Sr. Rallo no seria encarregat en cap secció.

El dit encarregat, en veure's recolzat per l'Empresa, deixà de cotitzar a la Societat, i és quan els obrers reclamen la seva expulsió de la fàbrica, del contrari aniran a la vaga. Vaga que fou decretada en la reunió que tingué lloc a la Casa del Poble el 24 de gener, segons l'informe a l'Ajuntament fet per la Inspecció de Policia firmat pel Sr. Cano, i que es féu efectiva l'endemà, dia 25.

A la fàbrica dels Germans Bartés hi treballaven 165 obrers: 35 homes, 50 dones, 35 joves de 14 a 18 anys (20 nois i 15 noies) i 45 nens de 10 a 14 anys (25 nens i 20 nenes). Tot això ens diu que la meitat dels obrers són femenins, que també la meitat són joves que no passen dels 18 anys, i que més de la quarta part són nens. Doncs bé, d'aquests 165 obrers, 125 van a la vaga: 22 homes, 40 dones, 28 joves (18 i 10) i 35 nens (20 i 15).

Aquets comportament dels obrers fa que els altres patrons se solidaritzin amb els Bartés i així les fàbriques de «Rafael Termes», «Ferrer, Gibert y Cia.» i «Camps, Socias y Cia.» decreten el «lock-out» anunciant (27 de gener) que degut al poc treball i per millor organitzar la fabricació no poden donar feina a partir del proper dissabte. Els obrers van a la vaga l'endemà mateix. Dels 70 que formaven la plantilla de can Termes, 65 van a la vaga (3); de can Camps i Socias de 40, 22 (4); i a can Ferrer i Gibert van tots a la vaga, eren 60 obrers (5); o sia que entre les quatre Empreses són 272 vaguistes.

Aquestes xifres són les que dona la «*Sección 3.ª de la Estadística del Instituto de Reformas Sociales*», mentre que segons el setmanari local «*Baluard de Sitges*» són un xic més altes: 320. Per aquest periòdic van a la vaga 140 obrers de can Bartés, 80 de can Termes, 70 de can Ferrer i Gibert i 30 de can Camps i Socias. L'estadística es féu en finalitzar la vaga i potser les xifres fossin més o menys arrodonides, però també potser que el sensacionalisme periodístic en el setmanari citat ho inflés una mica.

Continuaren treballant els Bartés amb 42 obrers i en Termes amb 8, però les altres dues fàbriques no treballaven. La fàbrica de Pau Benazet no féu vaga.

El 29 de gener s'intentà reunir una comissió dels obrers amb els patrons a la Casa de la Vila, però aquests darrers se n'excusaren al·legant que ells no havien d'arreglar res. Amb tot, digueren que esperarien fins el dia 9 de febrer per admetre nous obrers.

El 16 de febrer a can Bartés ja hi treballaven 107 obrers i a can Termes 14, essent la majoria «esquirols». Les altres dues fàbriques continuaven tancades.

El 17 d'aquest mateix mes es determina tornar al treball. El Sr. Nogués, fent de conci-

liador, va aconseguir l'acord entre patrons i obrers basant-se en tres punts: 1er. Admissió de tots els obrers amb els mateixos sous. 2on. Llibertat d'estar o no associats. I 3er. Jornada de deu hores (es treballava deu hores i mitja). L'endemà, doncs, es reintegraren al treball els obrers de les seccions de «corte» i «sola» de can Bartés i de can Termes. Però a la tarda tornaren a la vaga. La causa és diversa segons qui l'explica: pels reintegrats, els esquirols els ofengueren en cantar-los tonades injurioses; segons els altres, a can Bartés l'obrer Sebastià Soler pronuncià paraules i fets injuriosos pels no associats. En carta adreçada a la delegació local del «*Instituto de Reformas Sociales*» es diu que l'encarregat Sr. Rodoulés va haver de recomanar prudència al citat obrer després que tragué del penja-robes la manta o tapa-boques d'un esquirol i la llançà a un lloc on hi havia aigua.

Llavors els obrers volen: Separació de tots els esquirols. Admetre tots els obrers al mateix lloc i sou. I jornada de deu hores. Els patrons no estan conformes i continua la vaga.

El 22 de març el Governador Civil de Barcelona, Sr. Joan Sánchez Anido, reuneix al seu despatx una comissió de patrons integrada pels senyors Rossend Bartés, Rafael Termes i Manuel Gibert, i una d'obriers formada pels senyors Lluís Larrosa, Vicenç Guíllot i Cenzano. No hi ha acord perquè mentre uns diuen que el Sr. Rallo ja està «despedit» els altres diuen que no és veritat. Els patrons diuen que anirant admetent obrers (associats o no) mentre tinguin llocs de treball.

El 25 de maig, altra reunió a l'Ajuntament, amb un intermediari, que no arribà a bon terme.

I finalment, el 12 de juliol, una assemblea a la Casa del Poble dels constructors de calçat acorda tornar al treball per 51 vots favorables dels 89 votants.

Durant el temps de vaga alguns obrers trobaren treball en altres empreses. En finalitzar aquest es reintegraren els següents: a «Bartés Hermanos y Cía.» 120 (a més dels 60 esquirols que havien estat admesos en substitució dels vaguistes), a la fàbrica de Rafael Termes, 50 (més 20 esquirols), a can Ferrer i Gibert, 35 (més 25 esquirols), i a can Camps i Socias, 15 (més 10 esquirols).

* * *

Les repercussions socials són múltiples. L'Ajuntament, de seguida, intentà arranjar la situació amb diverses reunions. També la comissió de «*Hacienda y Obras*» va votar unes quantitats per enrasar el Passeig Benaprès i emplear els obrers en vaga (en sessió del 6 de febrer, 500 pessetes, i en la del 17 d'abril, 400 pessetes). A primers de març va

augmentar la força pública per mantenir l'ordre, encara que les crítiques per part de l'oposició dins el Consistori diuen que la força actuà solament protegint als esquirois.

En les societats recreatives de la localitat es realitzen funcions a benefici dels obrers. Les bandes de música d'ambdues societats, Prado i Retiro, actuen agermanades en els dos festivals. En el Prado es representaren les obres «La mare eterna» i «Als peus de vostè». I al Retiro «Lo cor del poble» i «Un marit gelós». El benefici en aquesta darrera fou de 228'10 pessetes.

Quan el dit 18 de febrer alguns treballadors tornen a la feina, els altres i sobretot grups de dones, anaven cridant pel carrer protestant i titllan de traïdors els membres de la Junta de la Societat i els de la Comissió de Vaga que estava formada per Marià Carbonell, Antoni Concepción i Vicenç Guillot.

Una nota simpàtica és la del Sr. Bueso que en una carta dirigida al Director de l'«Eco» s'ofereix per fer d'intermediari en el conflicte simplement perquè Sitges es «su segunda patria» ja que hi «tornà» a néixer perquè «recobré la salud perdida».

Les mofes entre els obrers i esquirois anaren pujant de to. Les cançons i tonades de doble sentit eren conegudes per tots. Els esquirois cantaven contra el obrers el «Ven y ven y ven...» i el vals dels petons de l'opèreta «El Conde de Luxemburgo» («Por favor, por favor...»). Mentre que els obrers cantaven als esquirois el «Talla-li, talla-li, talla-li... que porta cua...»

Els esquirois que vingueren a Sitges sojornaven en pensions, la majoria al carrer Major, on, als vespres, organitzaven sessions gimnàstiques i de ball «a l'agarrar» entre homes al so de l'acordió. Això i les paraulotes que etzibaven escandalitzaven els pocs veïns que en aquelles hores hi passaven.

Sembla com si els patrons volguessin aguantar la seva postura per tots els medis. Tant es així que admetien tots els obrers que es presentaven tant si eren com si no eren de l'ofici. Es diu que a can Bartés un esquiroi clavava fins que se n'adonaren, els talons a la punta de la sabata (6).

Els obrers, per altra banda, busquen tots els mitjans per atacar els patrons. Així veiem una denúncia contra els Bartés on diu que hi ha treballadors que són nens menors de deu anys (7), i sollicita que els nois de 10 a 14 anys tinguin unes hores per anar al Col·legi (8). Una altra denúncia es contra can Camps perquè no es fa el descans dominical. Això vol dir que per aquestes dates aquesta última Empresa tornava a treballar (Sessió de l'Ajuntament del 22 d'abril).

Fets de caràcter més greu es produïren quan s'augmentà la força pública i la guàrdia civil no permetia que es formessin grups pel carrer. Foren detinguts dos vaguistes, però

a la nit els deixaren anar. També a primers d'abril, tingué lloc un atemptat contra l'industrial Sr. Josep Camps Butí. Quan aquest es dirigia a casa seva (carrer de l'Aigua), sonaren dos trets, que no el tocaren, i degut a la foscor de la nit no es trobaren els autors del fet. Un altre atemptat, aquest contra els Bartés, es produí al Cap de la Vila, i realitzat, sembla, per un tal Canela (9).

* * *

En el camp de la política podem constatar que, com sovint passa, encara que sigui en l'àmbit local, s'aprofita qualsevol fet per infiltrar-s'hi i treure'n benefici pel seu bàndol.

Hem vist, per exemple, com l'oposició a l'Ajuntament, formada per elements tan heterogenis com en Bonaventura Julià (completament de dretes) i en Joan Duran (socialista) fan front comú atacant l'Alcalde i la Majoria del Consistori, perquè no fan prou coses per aforir els vaguistes.

Per altra banda elements que no són sabaters, s'infiltra en les qüestions que són purament del ram. Així veiem com Joan Duran (pagès), Andreu Bosch (forner) i Antoni Carbonell Company (pagès) estan en els mitjans d'encoratjament i en reunions pròpies dels sabaters.

* * *

La premsa local ja des del començament es fa ressò de la vaga i setmanalment tant el «Baluad» com «L'Eco» publiquen ressenyes i escrits parlant-ne. «L'Eco» en parlarà sempre en una forma expositiva i al llarg de tota la vaga; però el «Baluad», que comença d'una forma brillant, periodística, amb abundor de detalls i transcrivint cartes i «manifestos», arriba un moment en què hi ha una pica-baralla entre la redacció i els elements directius de la vaga, reflectida en el setmanari, i de cop i volta en deixen de parlar, tant és així que hom s'adona que ha acabat la vaga perquè hi ha una petita gasetilla, el 23 de juliol, que diu que «el Sr. Carbonell assisteix al Consistori després del conflicte obrer». Sabem, per altra banda, que el Sr. Antoni Carbonell, mentre durà la vaga, no assistí a les reunions de l'Ajuntament.

També la premsa barcelonina, a finals de febrer, en parlava, destacant els diaris «La Vanguardia» i «Les Notícies».

* * *

En quant a les repercussions econòmiques que ja esmentàvem en iniciar aquest treball, ens remeten a les conclusions que reflecteix la secció 3.ª de «la Estadística del Instituto de Reformas Sociales». Segons aquesta institució, els patrons varen tenir unes pèrdues

evaluades en unes set mil pessetes, mentre que els jornals que deixaren de cobrar els vaguistes varen sobrepassar les 150.000 pessetes.

Ja podem veure que els obrers portaren les de perdre. Les fàbriques, fent una mica de càlculs, augmenten, si més no, el nombre d'obers, això vol dir que tenien prou feina per emplear-los, per tant fan més producció, i per tant... més guany. I els obrers, què en trauen de profit? Solament rebaixar mitja hora la jornada laboral. I fins l'any 19, cinc anys més tard, aconseguixen la jornada de vuit hores i mantenir el lloc de treball durant vuit dies, en cas d'enfermetat. Que costa obtenir avantatges!

Antoni Vigó Marcé

Notes

(1) Aquesta fàbrica estava situada a la Plaça d'Espanya, n.º 1, i tenia com a marca registrada el nom de ROYAL. Formaven la societat els senyors Rossend Bartés Bota, Ramon Bartés Bota i Sebastià Carbonell.

(2) Aquesta Societat tenia la seu en la Casa del Poble, carrer Nou, n.º 10. La Junta Directiva d'aquella època estava formada per: President, Pere Urgellés; Sotspresident, Lluís Larrosa; Secretari, Joan Santaló; Sotssecretari, Pere Fusté; Tresorer, Andreu Raventós; Comptador, Magí Comas; i Vocals, Josep i Pau Tutusaus.

(3) La fàbrica Termes estava situada al carrer Parellades, n.º 66. La plantilla de 70 obrers estava composta per: 35 homes, 25 dones i 10 joves (5 nois i 5 noies). Els vaguistes foren: 31 homes, 24 dones i els 10 joves.

(4) L'empresa Camps i Socias tenia la fàbrica al carrer de l'Aigua, n.º 4. Els 40 obrers es distribuïen en: 10 homes, 9 dones, 9 joves (4 i 5) i 12 nens (6 i 6). Anaren a la vaga 22: 7 homes, 8 dones i 7 joves (3 i 4).

(5) Aquesta raó social estava formada pels senyors Ferrer, Gibert, Niubó i Matas. La plantilla la formaven 10 homes, 12 dones, 20 joves (12 i 8) i 18 nens (10 i 8).

(6) Segons el meu pare que en aquella època era un dels marrecs que treballava en la dita Empresa.

(7) En la denúncia es fa constar el nom dels nens: Magí i Pere Pons, de 8 i 9 anys, de Sant Pere de Ribes; Josep Comas, de 8 ó 9 anys, de Sitges; i la nena Amposta, de 9 anys, de les cases de'n Silvestre.

(8) Es demana que treballin de 6 a 8, de 9 a 10 i de 15'30 a 18'30 per poder anar al Col·legi de 10 a 12 i de 14'00 a 15'30.

(9) Segons el Sr. Josep Carbonell i Gener.

Patrocinat per la
Caixa d'Estalvis del Penedès